

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
ULUSLARARASI EKONOMİ POLİTİK VE İŞLETMECİLİK
BİLİM DALI

**ULUSLARARASI EKONOMİK DALGALANMALARIN
FİRMA DÜZEYİNDE FİNANSAL ETKİLERİ:
MEDYA SEKTÖRÜNDE BİR İNCELEME**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:

Ahmet Cüneyt HİMMETOĞLU

İstanbul, 2010

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
ULUSLARARASI EKONOMİ POLİTİK VE İŞLETMECİLİK
BİLİM DALI

**ULUSLARARASI EKONOMİK DALGALANMALARIN
FİRMA DÜZEYİNDE FİNANSAL ETKİLERİ:
MEDYA SEKTÖRÜNDE BİR İNCELEME**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:
Ahmet Cüneyt HİMMETOĞLU

Öğrenci No:
070743001

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Fatih GÜNER

İstanbul, 2010

YEMİN METNİ

17/09/2010

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Uluslararası Ekonomik Dalgalanmaların Firma Düzeyinde Finansal Etkileri: Medya Sektöründe Bir İnceleme” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

(İmza)

Aday: Ahmet Cüneyt HİMMETOğLU

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ TEZLİ YÜKSEK
LİSANS SINAV TUTANAĞI

17/09/2010

Enstitümüz *İşletme Yönetimi* Anabilim dalı *Uluslararası Ekonomi Politik Ve İşletmecilik* Bilini dalı yüksek lisans öğrencilerinden **070743001** numaralı *Ahmet Cüneyt Himmetoğlu'nun* "Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "**ULUSLARARASI EKONOMİK DALGALANMALARIN FİRMA DÜZEYİNDE FİNANSAL ETKİLERİ: MEDYA SEKTÖRÜNDE BİR İNCELEME**" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 18.08.2010 tarih ve 2010/20 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince (45) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~oyçokluğu/oybirliği~~ ile ~~Kabul/Red~~ veya ~~Düzelme~~ kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğüme sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
YRD.DOÇ.DR. MEHMET FATİH

ÜYE
GÜNER PROF.DR. SUDİ APAK

ÜYE
PROF.DR. ADNAN MAZMANOĞLU

ULUSLARARASI EKONOMİK DALGALANMALARIN FİRMA DÜZEYİNDE FİNANSAL ETKİLERİ: MEDYA SEKTÖRÜNDE BİR İNCELEME

Tezi Hazırlayan: Ahmet Cüneyt HİMMETOĞLU

Özet

Ekonomik krizlerin öncülleri iktisatçıların ilgisini her zaman çekmiştir. Özellikle finansal yapıdan kaynaklanan öncüller krizleri anlamak için önemli olduğu düşünülmüştür. Nedenlerin arasında finansal krizin sonucunda katlanılacak ekonomik maliyetlerin ağırlığı da yer almaktadır.

Makro seviyede makroekonomik göstergelerde olumsuz gelişmeler krizle birlikte yaşanmaktadır. Bu itibarla, bir yandan tasarrufların ticarete konu olmayan yatırımlara yönlendirilmesi, diğer yandan reel anlamda değer kazanan yerli para birimlerinin uluslararası rekabet gücünü olumsuz etkilemesi neticesinde cari işlemler açığı hızla artmaya başlamıştır. Cari işlemler açığı hızla artarken, para ve döviz kuru politikalarında yapılan hatalar, büyüme oranının gerilemesi, firmaların karlılık oranlarının düşmesi ve banka kredilerinin geri ödenmesinde yaşanan zorluklar, anılan ülkeleri adım adım krize yaklaştırmaktadır.

Mikro seviyede, özellikle bilanço bozukluklarından kaynaklanan şirket kapanmalarına kadar uzanan yelpazede değişik sonuçlarla karşılaşmaktadır. Bu çalışmada kriz dönemlerinde medya sektörüne ilişkin bir inceleme yapılmıştır. İnceleme sonucunda maliyetlerdeki değişiklikler ve etkileri ele alınmıştır.

**FINANCIAL EFFECTS OF INTERNATIONAL ECONOMIC
FLUCTUATIONS ON FIRM LEVEL:
AN ANALYSIS ON MEDIA SECTOR**

Presented by: Ahmet Cüneyt HİMMETOĞLU

Abstract

Determinants of economical crisis has always attracted economists. Especially determinants led by financial structure has been considered significant to understand crisis. There exists, *inter alia*, burden of economic costs resulted from financial crisis challenged among reasons.

At macro level, negative effects on macroeconomic indicators has been experienced with the start of crisis. Within this context, on one hand leading savings into investments out of trade, on the other hand affecting international competitive edge negatively of local currencies appreciation result in current deficit increase. Whilst current deficit is rocketing, errors done in currency and exchange rate policies, decrease in economic growth, decrease in profit of firms and difficulties in credit payments get certain countries close to crisis.

At mikro level, several different results have been faced ranging to firm deaths especially resulting from balance sheet deficiencies. In this study an analysis related to media sector has been done in crisis. Finally changes in costs and the effects have been evaluated.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	
ABSTRACT	
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	v
ŞEKİLLER LİSTESİ	vi
KISALTMALAR.....	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Türkiye’de Yaşanan Ekonomik Krizler	6
1.1.1. 1994 Ekonomik Krizi.....	8
1.1.2. 1997 Ekonomik Krizi.....	10
1.1.3. Kasım 2000 ve Şubat 2001 Ekonomik Krizleri.....	11
1.1.4. 2008 Ekonomik Krizi.....	13
1.1.5. Ekonomik Dalgalanmalar.....	14
1.2. Krizlerin Mikro Etkileri	16
1.2.1. Bilanço Bozuklukları	16
1.3. Krizlerin Bir Aktörü Olarak Medya Sektörü	18
2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ (METODOLOJİ)	19
2.1. Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri	19
2.2. Olay Çalışması Yönteminin Yürütülmesi.....	20
2.3. Olay Çalışması Yönteminin Seçilme Nedenleri	22
3. UYGULAMA	233
3.1. Araştırmanın Yöntemi	24
3.2. İşletme İle İlgili Bilgiler	24
3.2.1. ABC İşletmesine Genel Bir Bakış	24
3.2.2. İşletmenin Faaliyet Alanı ve Ürünleri	24
3.2.3. İşletmenin İç Süreçleri ve Personel Durumu	25
3.3. Maliyet İnceleme.....	26
3.3.1. Fiyat Etkisi Hesaplama	27
4. SONUÇ.....	34
KAYNAKLAR.....	36

ÖZGEÇMİŞ.....	37
---------------	----

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1 Araştırma Yöntemlerinin Karşılaştırılması	19
Tablo 2 ABC Şirketi Gider Dağılımı.....	27
Tablo 3 2009 Yılı Kağıt Fiyatları (45 gr).....	28
Tablo 4 2009 Yılı Kağıt Fiyatları (48,8 gr).....	28
Tablo 5 2009 Yılı Kağıt Fiyatları (56 gr).....	29
Tablo 6 45 Gr Kağıtta Fiyat Düşüşünden Kaynaklanan Tasarruf	29
Tablo 7 48,8 Gr Kağıtta Fiyat Düşüşünden Kaynaklanan Tasarruf	30
Tablo 8 56 Gr Kağıtta Fiyat Düşüşünden Kaynaklanan Tasarruf	30
Tablo 9 2010 Yılı Kağıt Fiyatları (45 Gr).....	31
Tablo 10 2010 Yılı Kağıt Fiyatları (48,8 Gr).....	31
Tablo 11 2010 Yılı Kağıt Fiyatları (56 Gr).....	32
Tablo 12 45 Gr Kağıtta Fiyat Farkından Kaynaklanan Maliyet Etkisi.....	32
Tablo 13 48,8 Gr Kağıtta Fiyat Farkından Kaynaklanan Maliyet Etkisi.....	32
Tablo 14 56 Gr Kağıtta Fiyat Farkından Kaynaklanan Maliyet Etkisi.....	33

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 Ekonomik Büyüme Oranları (%).....	8
Şekil 2 2009 Yılı Kağıt Fiyatları (45 gr).....	28
Şekil 3 2009 Yılı Kağıt Fiyatları (48,8 gr).....	28
Şekil 4 2009 Yılı Kağıt Fiyatları (56 gr).....	29
Şekil 5 2010 Yılı Kağıt Fiyatları (45 Gr).....	31
Şekil 6 2010 Yılı Kağıt Fiyatları (48,8 Gr).....	31
Şekil 7 2010 Yılı Kağıt Fiyatları (56 Gr).....	32

KISALTMALAR

Kısaltma	Açıklama
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
GSYH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IMF	Uluslararası Para Fonu
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TL	Türk Lirası

1. GİRİŞ

Ekonomik krizin temel mantığı esasen arzla talebin eşitlenmemesidir (Somçağ, 2007:14). Kapitalist ekonomide tasarruf-yatırım ilişkisi hem sistemin büyüyerek varlığını sürdürmesi açısından bir imkan, hem de sistemi zaman zaman darboğazlara sürükleyen bir kısıtlamadır (Somçağ, 2007:15). Oluşan sermaye birikiminin değerlendirildiği yeni yatırımların sebep olacağı mal ve hizmet arzı ile yine bu yatırımların sonucunda oluşan istihdamdan kaynaklanan talebi eşit kılacak bir mekanizma bulunmamaktadır (Somçağ, 2007:16).

Anlaşılabileceği üzere ekonomik sistemde tıkanıklar yaşanması gayet doğaldır. Ancak kapitalizm geliştikçe, ortaya çıkacak problemlere çözümleri de beraberinde getirmiştir. Örneğin kredi mekanizması veya devlet harcamalarının artırılması çözüm önerileridir (Somçağ, 2007). Birinci durum toplam talebin yetersiz olduğu zaman sermaye birikiminin bir bölümü finansal kurumlar aracılığıyla sisteme kredi şeklinde enjekte edilir. Böylece tüketiciler gelecekteki kazançlarına mahsuben daha fazla harcama yapabilir. Finansal gelişmişlik seviyesiyle beraber finansal hizmet sektörü de karmaşıklaşmaktadır. Örneğin ABD’de tutsatlara dayalı kıymetler türetilerek kredi imkanları artırılmaktadır. İkinci durumda ise çözüme ulaşmak için belli koşulların oluşması gerekmektedir. Somçağ (2007)’ın da belirttiği gibi, ülkelerin üretimde rekabet gücünü kaybetmemiş olmaları, hala tüketici talebinin doygunluğa ulaşmamış olması bu koşullar arasında yer almaktadır.

Finansal krizlerin öncülleri iktisatçıların ilgisini her zaman çekmiştir. Özellikle finansal yapıdan kaynaklanan öncüller krizleri anlamak için önemli olduğu düşünülmüştür (Demirguc-Kunt ve Detragiache, 1998; aktaran, Ruiz-Porras, 2008). Bu konuya iktisatçıların ilgisini vermesinin nedenleri arasında ekonomik ajanlar arasındaki ilişki ve o an konjonktürün yapısı yer almıştır. Diğer bir neden de finansal krizin sonucunda katlanılacak ekonomik maliyetlerin ağırlığıdır. Öyle ki, 2007-2008 yıllarında yaşanan krizin maliyeti tahminen 1.4 trilyon ABD doları civarı olmuştur (IMF, 2008:xiii, aktaran, Ruiz-Porras, 2008).

Bankacılık sistemini inceleyen çalışmasında, Ruiz-Porras finansal yapıyla birlikte finansal gelişmenin bankacılık sisteminin istikrarında önemli rol oynadığı kanaatine varmıştır. Bu konudaki çalışmalar esasen daha çok betimleyici bir yapıdadır. Küresel krizlerin 1997 yılından itibaren sıkça yaşanması, hatta 2008 yılı küresel krizinin 1929 Ekonomik Buhranından bile ağır geçmesi, çalışmaları ekonometrik analizlere yöneltmiştir.

1997 yılının Temmuz ayında Tayland'da başlayıp, diğer Güneydoğu Asya ülkelerine (Endonezya, Malezya, Filipinler ve Güney Kore) yayılan ekonomik ve finansal kriz, IMF ve başta ABD olmak üzere gelişmiş ülkeler tarafından sağlanan finansal desteğe rağmen etki uzun sürmüştür. Bu çerçevede, mevcut krizin dünya ekonomisi ve ticareti üzerindeki muhtemel etkileri hakkında değerlendirmeye geçmeden önce, izledikleri ihracata dayalı ekonomi politikaları sonucunda gerçekleştirdikleri ekonomik performans ile 1970-80'li yıllarda ülkemiz de dahil olmak üzere gelişmekte olan ülkelerin tümü için örnek model olarak gösterilen ve Asya Kaplanları diye adlandırılan Güneydoğu Asya ülkelerini, anılan krize sürükleyen nedenlerin kısaca irdelenmesi faydalı olacaktır.

Anılan ülkelerin 1990'lı yıllardaki ekonomik performansı incelendiğinde, Endonezya, Malezya ve Tayland'ın 1992 yılından bu yana ortalama % 7'nin üzerinde bir büyüme hızı gerçekleştirdiği, Kore Cumhuriyeti'nin ise yaklaşık % 9'luk bir büyüme hızına ulaştığı gözlenmektedir. Yüksek büyüme hızıyla beraber, enflasyon oranının sadece tek haneli rakamlarla ifade edilir düzeyde olması, önemli oranda bütçe açıklarının bulunmaması nedeniyle izlenen maliye politikalarının sağlıklı bir görünüm arzemesi (nitekim, Tayland'da 1988-1996 yılları arasında her yıl bütçe fazlası gerçekleştirilmiştir.) tasarruf oranlarının yüksek olması, yabancı yatırımcılar tarafından bu ülkelerde makroekonomik istikrar açısından herhangi bir sıkıntı bulunmadığı şeklinde yorumlanmış ve gelişmiş ülkelerde faiz oranlarının düşmesinin de etkisiyle, gelişen pazarlar olarak kabul edilen ve sermaye piyasası araçlarının getirilerinin yüksek olduğu sözkonusu ülkelere yönelik yabancı sermaye akımı hızla devam etmiştir.

Ancak, anılan dönemde kamu kesiminde tasarruf-yatırım dengesizliği yaşanmazken, özel sektör yatırımlarının özel sektör tasarruflarının (iç tasarruf oranı

yüksek olmakla birlikte) üzerinde gerçekleşmesi ile birlikte, sözkonusu ülkelerin para birimlerinin genelde ABD dolarına bağlı olması ve son iki yıldır doların başta en önemli ticaret ortaklarının para birimi olan Japon yeni olmak üzere diğer para birimlerine karşı reel bazda değer kazanması nedeniyle, anılan ülkeler artan oranda cari işlem açıkları ile karşılaşmış ve sözkonusu açıklar (tasarruf açığı) doğrudan yabancı sermaye yatırımları vasıtasıyla değil, kısa vadeli dış borçlanma vasıtasıyla finanse edilmiştir.

Döviz kurunun reel anlamda değer kazanması dış borçlanmayı özendiren bir ortam yaratmış ve genelde devletin garantisinde bankalar vasıtasıyla alınan dış borçlar (Kore örneğinde dış borçlar esas itibariyle firmalar tarafından doğrudan alınmıştır.) yerli para cinsinden özel sektöre kredi şeklinde yönlendirilmiş ve bu çerçevede bir yandan kredi hacmi artarken, diğer taraftan bankaların taşıdıkları kur riski ve kısa vadeli borçlanırken uzun vadeli kredi vermelerinden kaynaklanan vade riski, hızla artış göstermiştir (Kore örneğinde ise firmaların aldıkları kısa vadeli borçları uzun vadeli yatırımlarında kullanmaları firmalar açısından, vade ve kur riskini doğurmuştur).

Nitekim, Endonezya, Malezya, Filipinler ve Tayland ekonomileri incelendiğinde anılan ülkelere yönelik sermaye akımının esas itibariyle kısa vadeli borçlanma vasıtasıyla gerçekleştirildiği ve sözkonusu borçlanmanın büyük bir bölümünün de uluslararası bankalardan (esas itibariyle, Japon, ABD ve Alman bankaları) alınan kredilerden oluştuğu gözlenmektedir.

Anılan borçlanmanın sağlıklı işleyen bir finansal sistem aracılığı ile verimliliği yüksek yatırımlara yönlendirilmesi halinde, sözkonusu gelişmenin ülkenin gelecekteki üretim ve döviz kazanma potansiyelini arttıracak ve dolayısıyla ülke ekonomisi açısından her hangi bir tehlike unsuru yaratmayacaktır. Ancak, bahse konu ülkelerde finansal sistemin devletin güdümünde olması, Hükümet garantileri ile desteklenmesi, gözetim ve regülasyon eksikliğinin bulunması ve bu itibarla aracılık işlevini sağlıklı olarak yerine getirebilecek bir yapıya sahip olmaması, iç ve dış tasarrufların ticarete konu olmayan gayrimenkul gibi verimliliği düşük yatırımlara yönlendirilmesine yol açmıştır. Endonezya gibi bazı ülkelerde ise

yönetimin yakın çevresini gözetmesi nedeniyle, karlı olmayan yerli otomobil sanayi, uçak sanayi gibi yatırımlara büyük kaynaklar tahsis edilmiştir.

Bu itibarla, bir yandan tasarrufların ticarete konu olmayan yatırımlara yönlendirilmesi, diğer yandan reel anlamda değer kazanan yerli para birimlerinin uluslararası rekabet gücünü olumsuz etkilemesi neticesinde cari işlemler açığı hızla artmaya başlamıştır. Cari işlemler açığı hızla artarken, para ve döviz kuru politikalarında yapılan hatalar, büyüme oranının gerilemesi, firmaların karlılık oranlarının düşmesi ve banka kredilerinin geri ödenmesinde yaşanan zorluklar, anılan ülkeleri adım adım krize yaklaştırmıştır. Önemli sayıda firmanın zararlarla karşılaşması ve birçok sayıda firmanın karlılık oranının çok azalması, hisse senedi getirilerini düşürmüş ve bu çerçevede borsadan önemli miktarda yabancı sermaye kaçıışı yaşanmaya başlamıştır. Firma zararlarının artması ve son dönemde firmaların çok yüksek borç/özsermaye oranı ile faaliyetlerini sürdürmeleri ise, sadece firma bilançolarını olumsuz yönde etkilemekle kalmamış, bankaların ödenmeyen alacaklarının hızla artmasına ve sermayelerinin erimesine yol açarak, banka bilançolarını da olumsuz yönde etkilemiş ve dış borçlanma imkanlarını ortadan kaldırmıştır.

Tüm bu gelişmelere ilaveten, dış borçlanmanın vade yapısı nedeniyle kısa dönemde geri ödenmesi gereği ve mevcut ekonomik tablo itibariyle sözkonusu ödemelerin gerçekleştirilemeyeceğine dair oluşan endişe, genel olarak yatırımcılarda bir güven bunalımı yaratmış ve sözkonusu güven bunalımı sermaye kaçışımı hızlandırmıştır. Hızlanan sermaye çıkışı ise yüksek oranlı devalüasyonlara ve hisse senedi fiyatlarının dibe vurmasına yol açmıştır. Bu çerçevede, Tayland'da başlayan kriz benzer ekonomik tablo sergileyen diğer ülkelerin de ekonomilerine ilişkin güven bunalımını gündeme getirmiş ve aynı senaryo o ülkelerde de yaşanmaya başlamıştır.

Yukarıda kısaca özetlenmeye çalışılan nedenler sonucunda karşılaşılan krizin çözümlenebilmesi, dünya ticareti ve ekonomisi üzerindeki olumsuz etkilerinin asgari düzeye çekilebilmesi ve anılan ülkelerin tekrar eski konumlarına ulaşabilmeleri için gerekli yapısal tedbirlerin zaman kaybedilmeden alınması ve bu çerçevede kaybedilen güven ortamının yeniden yaratılması büyük önem arzeder hale gelmiştir. Bu noktada, anılan ülkelerin mevcut yönetimlerinin yapısal tedbirlerin alınması

yönündeki kararlılıklarının eyleme dönüştürülmesinin yanısıra, başta en önemli ticaret ortakları Japonya olmak üzere tüm gelişmiş ülkelere büyük görevler düşmektedir.

IMF ile yapılan, ekonominin yeniden yapılandırılması amacıyla ekonomik reformların gerçekleştirilmesini, sıkı para ve maliye politikalarının uygulanmasını ve piyasa mekanizmalarının çalıştırılmasını öngören anlaşmalar çerçevesinde, anılan ülkelere 100 milyar dolarlık kredi desteği sağlanmıştır.

Anılan kredi desteği neticesinde, ekonominin ve özellikle bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılmasını içeren, iç ve dış dengenin ve dolayısıyla makroekonomik istikrarın yeniden sağlanmasını hedefleyen politikalar uygulamaya geçirilmeye başlanmış, özellikle Kore örneğinde olduğu gibi gerek ekonomi gerekse kurlar üzerinde en önemli baskı unsurunu oluşturan kısa vadeli borçlar bankalarla yapılan anlaşmalar çerçevesinde uzun döneme yayılmıştır. Bu çerçevede anılan ülkelerde 6 aydır devam etmekte olan istikrar sorunu 1997 yılı Şubat ayı başı itibariyle kısmen de olsa giderilerek, gerek kurlarda gerekse sermaye piyasalarında istikrar sağlanmaya başlanmıştır.

Anılan ülkelerde iç talebi kısıcıcı politikaların izlenmeye başlanması nedeniyle, ilk etapta büyüme oranı ve bu çerçevede ithalat önemli ölçüde gerilemiştir. Bu durumda, sözkonusu ülkelerin bu güne kadar esas itibariyle ihracata dayalı politikalar izledikleri de dikkate alındığında, yerli para birimlerinin yabancı para birimlerine karşı aşırı ölçüde değer kaybetmesi ihracatı özendirici, ithalatı ise caydırıcı bir etki yaratmıştır. Büyüme oranının azalması ve iç talebin kısılması ile birlikte bu etki daha da hızlanmıştır.

Anılan ülkelerin cari işlemler açığının cari işlemler fazlasına dönüşmesi;

- İthalatın azalış ve ihracatın artış hızına,
- Rakip ülkelerin ve gelişmekte olan ülkelerin ihracatları ve ekonomileri üzerinde yaratacağı etkiye,
- Anılan ülkelere ihracat gerçekleştiren ülkelerin ihracatlarındaki azalış hızına ve bu çerçevede o ülkelere ihracat yapan sanayilerinin karşılaşılabileceği problemlere,

- Tüm yukarıda sayılan unsurların genel olarak ülkelerin (gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin) büyüme oranları üzerinde yaratacağı olumsuz etkilere bağlı olarak dünya ticaret ve ekonomisinin mevcut yapısı da etkilenmiştir.

ABD'nin toplam ihracatının 1/3'lük bölümünün Asya ülkelerine gerçekleştirildiği dikkate alındığında, bölgede yaşanan krizin devam etmesinin ABD ekonomisini olumsuz yönde etkileyecek olması çözüme kavuşturulmasını hızlandırmıştır.

Ancak, Asya ülkelerinin kendi aralarındaki ticaretin üçüncü ülkelerle olan ticaretlerine nazaran çok daha hızlı geliştiği, toplam ticaretlerinin yaklaşık % 60'lık bölümünün bölge içi ticaretten kaynaklandığı için, Asya ülkelerinin yeniden eski büyüme performanslarına ulaşmalarında başta Çin ve Japonya olmak üzere, bölge ülkelerine büyük görevler düşmüştür. Bu çerçevede, yukarıda da belirtildiği gibi Japonya'nın iç talebi arttırıcı politikalar izleyerek, bölge ülkelerinin mallarına olan talebini arttırması, anılan ülkelerin krizden kurtulmaları ve krizin dünya ekonomisi ve ticareti üzerinde oluşturması muhtemel olumsuz etkilerin asgari düzeye indirilmesi açısından büyük önem taşımıştır.

Asya krizi; gelişmekte olan ülkelere özellikle 1990'lı yıllarda hızla artan sermaye girişinin azalması, dış tasarruflara büyük ihtiyaç duyan ülkemizin de dahil olduğu ülke grubunun ekonomilerini sıkıntıya sokabilecek ve iç tasarrufların arttırılmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınması ihtiyacını bir kez daha ortaya koymuştur.

1.1. Türkiye'de Yaşanan Ekonomik Krizler

24 Ocak 1980'de uygulamaya konulan kararlar, yalnızca istikrarsızlıkla mücadeleyi değil yeni bir iktisadi büyüme anlayışını da beraberinde getirmiştir (Fırat, 2008:41). 1980'den sonra Türkiye'de ihracata dayalı bir büyüme modeli benimsenmiştir. Fırat (2008) tarafından belirtildiği gibi, 1990 yılı ve sonrasında hız kazanan küreselleşme ve liberalleşme ile birlikte ekonomik krizler de yaşanmıştır.

Bu dönemlerde yüksek enflasyon, faizler, kamu açıkları, iç ve dış borçlar gibi makroekonomik sorunlar ekonomik krizlerin yaşanmasının belirleyicileri olmuştur.

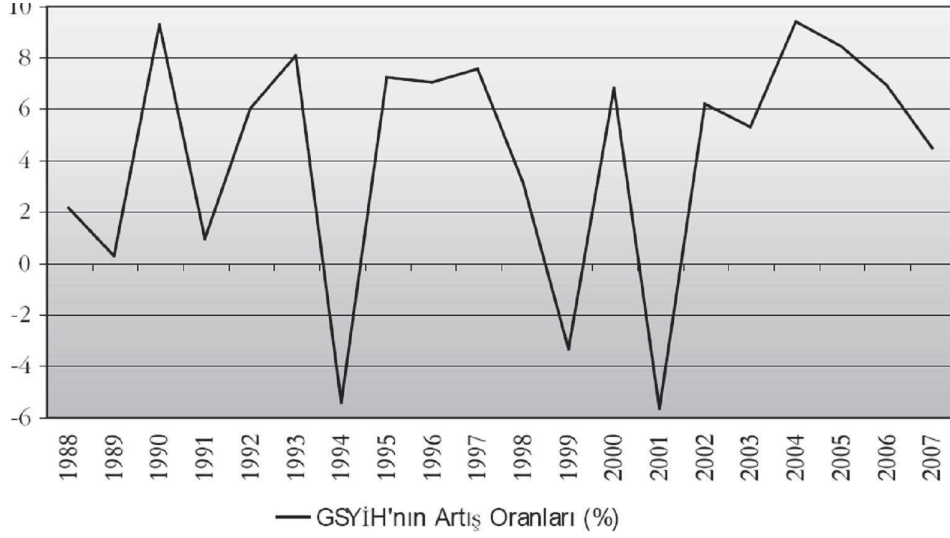
1994 yılında borç stoğunda kamu açıklarından kaynaklanan artış ve yükselen faizler güven ortamının kaybolmasına neden olmuştur. 5 Nisan kararları ile başlangıçta devalüasyon sonucunda döviz kuru kontrolü sağlanmış, cari ve bütçe açıkları azaltılmış ve enflasyon hızı yavaşlamıştır. IMF ile imzalanan istikrar paketi ile güven ortamı tekrar sağlanmıştır. Ancak sonraki dönemde enflasyon, faiz ve döviz kuru yükselmeye başlamıştır. Bununla birlikte hedeflenen finansal reformlar gerçekleştirilemediğinden, finans sektöründeki sorunlar artmıştır (Fırat, 2008). 1998 yılında IMF ile “Yakın İzleme Programı” imzalanca da, 1997 yılında Latin Amerika’da başlayan ve 1998 yılında Rusya’da devam eden mali krizlerden etkilenmiştir.

1999 yılında yüksek enflasyon ile artan borç stoku ve kırılganlaşan bankacılık sektörü, belki de Ekonomik Buhran sonrası en derin kriz olarak anılacak 2001 krizinin yaşanmasını tetiklemiştir. 1 Ocak 2000 yılından itibaren, kamu açıklarını ve enflasyonu düşürmeyi ve kamu gelirlerini artırmayı hedefleyen para ve mali politikalar uygulanmaya konulmuştur. Para ve döviz kuru politikalarında kısa süreli de olsa başarılı sonuçlar alınmasına karşın, yapısal reform hareketinin diğer hedeflerine ulaşıldığı görülememiştir (Yeldan, 2001; akt.Fırat, 2008).

1990-2008 döneminde Türkiye ekonomisi yıllık ortalama yüzde 4,1 dolayında büyümüştür. Türkiye’nin gelişme düzeyi dikkate alındığında, bu oranın düşük olduğu söylenebilir. Türkiye ekonomisinin büyüme oranı, görece düşük olmasının yanında, oldukça istikrarsız bir seyir izlediği Şekil-1’deki GSYH’nın yüzde değişiminin gösterildiği grafikten de anlaşılmaktadır.

1989-1994 arasında büyüme hızı görece yüksek seyretmiş, 1996-2001 arasında ise milli gelir neredeyse aynı düzeyde kalmıştır. 2002 yılıyla birlikte büyüme hızının önemli ölçüde arttığı görülmektedir. 2002-2007 dönemindeki yıllık ortalama büyüme oranı yüzde 6,7 olarak gerçekleşmiştir. İncelenen dönemde en yüksek büyüme hızına yüzde 9,4 ile 2004 yılında ulaşılırken, ekonomi 1994 yılında yaşanan ekonomik kriz ile birlikte yüzde 5,5 oranında, 1999 yılında yaşanan

depremin etkisiyle yüzde 3,4 oranında ve 2001 yılında yaşanan ekonomik kriz sonucu yüzde 5,7 oranında küçülmüştür.

Şekil 1 Ekonomik Büyüme Oranları (%)

Kaynak: DPT

1.1.1. 1994 Ekonomik Krizi

Türkiye ekonomisi, özellikle 1970'lerde yaşanan iki büyük petrol şokunun ve uygulanan tutarsız mali ve para politikalarının etkileriyle girilen derin ödemeler dengesi krizi sonucunda, üretim sorunu ve giderek artan enflasyonla karşı karşıya kalmıştır. TL'nin değerlenmesi devam ettiğinden, iç borçlanma faiz oranının yüksek düzeyi ve kur artış oranlarının enflasyon oranının altında kalması nedeniyle 1993'de yabancı sermaye girişi net 8 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Ancak bu durum ülke riski arttıkça, daha güvenceli ve kazançlı bir ülkeye yatırılmak üzere hızla geri çekilmiştir. Cari açığın fazla yükselmesine izin verilmesi yabancı yatırımları azaltmıştır.

1994 ekonomik krizinde, yıllık dolar devalüasyonu %165 olarak gerçekleşmiştir. Perakende enflasyon oranı %65'ten %104'e yükselmiş ve milli gelir %6.1 oranında küçülmüştür. Bütçe faiz harcamaları nominal olarak %156, reel olarak %25 artmış, iç borç stokunun milli gelire oranı %17'den %22'ye, kamu kesimi dış

borç stoku da 43 milyar dolardan 48 milyar dolara yükselmiştir (Somçağ, 2007: 41-42). Bütün bunların etkisiyle, piyasadaki likidite dış dengenin bozulması, kurun değerli tutulması ve devalüasyon beklentisiyle dövize yönelmiştir. Ocak 1994 ayı içerisinde yaklaşık %14 oranında devalüasyon yaşanmış, Nisan 1994'e kadar TL sürekli değer kaybetmiştir. Ocak-Nisan 1994 arasında TL, dolar karşısında nominal olarak yaklaşık %172 oranında değer kaybetmiştir (Bahçeci, 1997). TL'nin değer kaybetmesi, kur-faiz arasındaki makasın da kapanması sonucu bankalar açık pozisyonlarını kapatma yoluna gitmiş, bu da Merkez Bankası rezervlerinin hızla erimesine neden olmuştur (Özatay, 1996).

1994 krizi yüksek cari açığa ve kamu açığına önlem alınamaması sonucunda ortaya çıkmıştır. 1994 ekonomik krizinin en belirgin özelliği, yoğun bir finans sektörü krizi ile birlikte görülmesi olmuştur. Bankacılık kesimi kısmen dövizden oluşan ağır bir dış borç içinde kalmıştır. TL'nin aşırı değerlenmesi sonucunda dövize kaçışın başlaması bankaların yükünü daha da artırmıştır. 1994 krizinin sebeplerinden bir tanesi de spekülasyon sermaye hareketleri olmuştur (Mangır, 2006:465).

Kredi notunun düşük olması sebebiyle, dış borç alamayan Türkiye, 05 Nisan 1994 tarihinde, 5 Nisan kararları diye anılan, ekonomik istikrar paketi yürürlüğe koymuştur. İstikrar programının öncelikli amaçları (Bahçeci, 1997); kısa vadede bozulan dış denge ve döviz piyasalarını yeniden istikrara kavuşturmak, orta vadede kamu açıklarını azaltmak ve enflasyonu düşürmek, uzun vadede ise sürdürülebilir bir büyüme sağlamak olarak belirlenmiştir.

5 Nisan kararlarının olumlu etkileri ilk aylarda hissedilmeye başlanmıştır. Para ve döviz piyasaları hızla istikrara kavuşmuş, döviz kuru kontrol altına alınmış, cari açık kapanmış, döviz rezervleri tamamlanmış ve kamu açıkları azaltılmıştır. Kısa vadeli hedeflere ulaşmada başarılı olan 5 Nisan kararları, ekonomide yapısal dönüşümü gerçekleştirilmede yetersiz kalmıştır. Kararlı adımlar atılmadığından, uzun vadeli hedeflerin gerçekleştirilmesi sağlanamamıştır. Makroekonomik istikrarın yakalanamaması sonucunda, 1997 yılında yeni bir kriz daha yaşanmıştır.

1.1.2. 1997 Ekonomik Krizi

Genel olarak sermaye girişlerinde dalga şeklini alan artışlar ve kredi yaratma mekanizmalarının genişlemesiyle birlikte ekonomik aktivitelerdeki sürekli bir patlamanın ardından bir resesyona ulaşıldığında ekonomik krizler ortaya çıkmaktadır (Kaminsky ve Reinhart, 1998). Bankacılık sektöründeki ahlaki çöküntü problemleri, gizli veya açık mevduat garantileri ve zayıf denetim kredi akımlarındaki artışta şiddetlendirmektedir.

Yüksek reel faiz sunan Türkiye'ye 1996-1998 yılları arasında yıllık ortalama 6 milyar dolar net sermaye girişi olmuştur (Somçağ, 2007:53). Böylelikle cari açık kapatılmış ve ekonomiye de ek kaynak aktarılmıştır. İlave olarak reel kur hedeflemesi yapıldığı için sanayide ihracat problemi de yaşanmamıştır. İstihdam artışı getirmese de ihracata dayalı bir büyüme gerçekleşmiştir. Bu dönemde büyüme hızları sırasıyla, %7,9, %7,4 ve %8 olmuştur.

Bu yıllarda devlet de iç borçlanmaya ağırlık verdiği için finansal sistem de kaynak arayışını mevduattan bono gelirine yöneltmiştir. 1996 yılı sonuna kadar bu şekilde reel getiriler elde edilmiştir. 1997 yılında devlet bono ihalelerinin vadesini uzatmış ve getirisini de enflasyona endekslemiştir. Bu durum piyasa ve devlet açısından farklı sonuçlar doğurmuştur. Piyasa açısından arz talep dengesi bozulmak zorunda kalmıştır. Kısa vadeli yüksek getiriler ile kredi taleplerini karşılayan bankaların nakit akışı bozulmaya başlamıştır. Devlet ise yükümlülüklerini bono ihaleleri ile yapmayınca, hazineyi devreye sokmuştur. Hatta Ziraat Bankası bu maksatla kullanılmıştır (Somçağ, 2007). Ziraat Bankasının bu şekilde kullanılması bankanın likit açığı yaşanmasına neden olmuştur. Yükümlülüklerini yerine getiremeyen banka, sistemin tıkanmasına sebebiyet vermiştir. Merkez Bankasının devreye girmesiyle bankalararası piyasa işlemleri ancak gerçekleştirilebilmiştir.

1.1.3. Kasım 2000 ve Şubat 2001 Ekonomik Krizleri

2000 yıllarına gelindiğinde Türkiye, ödemeler dengesi problemi bulunmayan, bununla birlikte kronik enflasyonu yaşayan, kamu iç borcu sorunu ağırlaşmış ve kırılmalı bir bankacılık yapısına sahip konumdadır. Bu şartlarla birlikte, IMF ile üç yıl süreli bir istikrar programı uygulamaya konulmuştur (Mangır, 2006). “Enflasyonu Düşürme Programı” diye anılan program, döviz kurunu nominal çıpa olarak kullanan para ve kur politikasını destekleyen sıkı maliye politikasından oluşmuştur (Akyüz ve Boratav, 2001).

Bankalar açık pozisyonlarını kapatma eğilimi içerisinde olduklarından, dövize olan talep artmış ve piyasadaki TL likiditesi yeterli olmadığından bankalar arasındaki faizler yükselmeye başlamıştır. Yerli bankalar açık pozisyon kapatma telaşının yanında yabancılar da yıl sonu hesaplarını kapatma çabası içinde olunca döviz talebi artmış, bu gelişme doğal olarak faizleri bir miktar yukarı tırmandırmıştır. Kısa vadeli sermaye çıkışı sonucunda cari işlemler açığı artmış ve bankacılık sektöründeki bozulma Türkiye’yi çıkmaza sokmuştur (Fırat, 2008:45).

Cari aktiflerinin önemli bir kısmını hazine senetlerine yatıran orta ölçekli bir banka kısa dönemli likidite ihtiyacını %210 faizle karşılayınca mali sistem ciddi bir panik içine girmiş ve ortaya çıkan likidite krizi çok güçlölkle aşılabilmektedir. Türkiye 2000-2001 yıllarında kur çıpasının sebep olduğu ithalat patlaması nedeniyle devalüasyon yaşamıştır (Somçağ, 2007). Bununla birlikte kur çıpası sistemi doğrultusunda cari açık, başlangıçta tahmin edilenin çok üzerinde bir noktaya, 8-10 milyar dolar aralığına doğru ilerleyerek diğler bir sorun olarak kendini hissettirmiştir. 22 Şubat 2001 tarihinde TL, yabancı para birimleri karşısında dalgalanmaya bırakılmıştır (TCMB, 2001). Mayıs 2001 ayı içerisinde “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” açıklanmış ve IMF ile yeni bir anlaşma imzalanmıştır. Program Dünya Bankasından alınan kredilerle desteklenmiştir.

Krizle yönelik Merkez Bankası tarafından yapılan müdahaleler kapsamında, kamu bankaları ve TSMF'ye devreden bankalar için likidite desteği sağlanmış; devlet borçlarınının çevrilmeme riskni azaltmak, faiz oranlarının düşmesini kolaylaştırmak ve bankaların açık pozisyonlarını kapatmalarına yardım etmek maksadıyla iç borç takası yapılmış; bütçeyi finanse etmek için IMF kredisi kullanılmıştır (Serdengeçti, 2002). 1989'dan beri uygulanan sıcak para-iç borç politikası sonucunda fazla Hazine bonusu stoğu ve açık döviz pozisyonu yaşıyan bankacılık sistemi, bu krediyle biraz olsun rahatlamıştır.

Bu dönem sonunda birçok küçük ve orta ölçekli banka Mevduat ve Sigorta Fonu'na devredilmiştir (Pekkaya ve Tosuner, 2005). Bankacılık krizi olarak da anılan Şubat 2001 krizi ile birlikte ekonomide ve bankacılık sektöründe yapısal düzenlemelere gidilmiştir. Özel bankalar, mali yapılarının güçlendirilmesi için "Yeniden Yapılandırma Programı" adı altında çok özel bir denetime tabi tutulmuştur. Aktif kalemleri detaylı olarak analiz edilmiş, sorunlu aktifler tespit edilmiş ve karşılık ayrılmıştır. Kamu bankalarının bilanço yapıları güçlendirilmiş ve bu bankaların faaliyet verimliliğinin artırılmasına özel bir önem verilmiştir (TBB, 2005). BDDK kurularak, bankacılık sektörüne belirli düzenlemeler ve sınırlamalar getirilmiş, yapısal reform yapılmıştır.

Kamu bankalarının ağırlıklı olduğu sektörde, ölçeklerine göre bu bankaların karlılıkları ve aktiflerden sağlanan gelirleri oldukça düşük seviyededir. Finansal kriz de özellikle kamu bankalarını ve küçük özel bankaları etkilemiştir. Ödeme güçlüğüne düşen bankaların fona devredilmesi sektörde konsantrasyonun nispeten artmasına neden olmuştur. Kriz sonrasında sektörde yoğunlaşma devam etmiş, ilk beş ve on bankanın mevduat ve kredi payları yükselmiştir.

Krizlerin sonucunu Somçağ (2007), döviz kurunun hızla yükselmesi, sıcak paranın yurt dışına çıkması, kurun artışıyla birlikte şirket ve banka iflaslarının açıklanması ve işsizliğin sürekli artmasıyla karakterize etmektedir.

1.1.4. 2008 Ekonomik Krizi

Kriz esas itibarıyla 2006 yılının sonlarına kadar ABD’de bollaşan likiditenin konut kredilerinde meydana getirdiği şişkinlikten kaynaklanmıştır. Özatay’ın (2009) aktardığına göre, Felton ve Reinhart (2008) krizin başlangıcını 28 Aralık 2006’da bir ipotekli kredi şirketi olan Ownit Mortgage Solutions şirketinin batmasına kadar götürmektedir.

2000 yılından 2006 yılına kadar ABD piyasasında likidite sürekli yükselmiştir. Bollaşan bu likiditenin karlı operasyonlara dönüştürülmesi ABD bankacılık sisteminin karşılaştığı en önemli sorunlardan birisi olmuştur. Konut kredileri herhangi bir geliri veya varlığı bulunmayan kişilere dahi verilmiştir. Diğer bir ifadeyle batık kredi riski gruba, “eşik altı” kesime dahi kredi kullandırılmıştır. Konut piyasasında talep artmasıyla fiyatlar da yükselme başlamıştır. Bir kısım konut kredisinde başlayan geri ödeme sorunları hacizli konut sayısını artırmıştır. Bankaların bu konutları nakde çevirmesi konut arzını şişirmiş, konut fiyatlarının düşmesine sebep olmuştur. Yüksek oranlarda kredi kullanarak konut edinenlerin mal varlığı kredi değerinin çok altında kalmıştır.

Sermaye birikimi olarak kısaca tanımlanan kapitalizm, kendi arzını ve talebini yaratarak sermaye birikiminin sürekliliğini sağlamak durumunda olduğundan, yeni araçları yaratmayı başarmıştır. ABD’de başlayan bu yeni finansal araçların içerisinde ipotekli banka kredileri de yer almaktadır. Konut kredilerinde baş gösteren krizin piyasaya çok çabuk sirayet etmesi ve diğer krizlere nazaran özellikle kredi kuruluşlarının iflaslarının açıklanmasının kaynağı da şişirilmiş krediler olmuştur.

2008 küresel krizin temel sebeplerini; faizlerin düşük olmasından dolayı konut kredilerinin genişlemesi ve yapısının bozulması, konut fiyatlarındaki artış, menkul kıymetlerin fonlandırılmasındaki sorunlar ve kredi türev piyasalarının genişlemesiyle birlikte kredi derecelendirmede yaşanan sorunlar olarak sıralamak mümkündür.

Başlangıçta bir finansal kriz olarak ortaya çıkan kriz, kredi sağlayan bankaların ya iflas etmesi ya da kredi şartlarını ağırlaştırmaları nedeniyle likidite sorununa dönüşmüş ve reel sektörü de etkilemiştir. Ekonomideki küreselleşmenin bir sonucu olarak, ABD'deki finans kuruluşları ile ortaklıkları bulunan Avrupa ve Asya ülkeleri de krizden etkilenmiştir.

1.1.5. Ekonomik Dalgalanmalar

Ekonomik dalgalanmaların bir kısmı mevsimlik iken, bir kısmı yapısal görünüm sergilemektedir. Mevsimlik dalgalanmalar genellikle sektörel bazda gerçekleşmektedir. Arıza dalgalanmaların nedeni tamamen dışsaldır. Doğal afetler, grevler, savaşlar gibi nedenlerle meydana gelmektedir. Yapısal dalgalanmalar ise tüm ekonomi üzerinde etkisi olan ve belirli aralıklarla görülen dalgalanmalardır. Parasız (2005) tarafından belirtildiği gibi, son 56 yıl içinde 12 ila 106 ay arası süren dalgalanmalar yaşanmıştır.

Ekonomik dalgalanmaları sebepleri açısından tasnif etmek zor olsa da, bankacılık ve para krizleri olarak iki grup içerisinde kategorize etmek mümkündür. Çeşidi ne olursa olsun sonuçları açısından millî gelir kaybı yaşanmakta, ekonomik küçülme görülmekte ve artan işsizlikle mücadele programların başında yer almaktadır. Her iki krizin aynı anda gözükmesi ise yıkıcı sonuçları birlikte getirmektedir. Özatay'ın (2009) aktardığına göre, Bordo ve arkadaşları (2001) tarafından yapılan çalışma ile krizler sonuçları açısından karşılaştırılmıştır. 1973-1997 yılları arası dönemde yaşanan para krizlerinde ortalama yüzde 5,9, bankacılık krizlerinde yüzde 6,2 ve her iki krizin birlikte görülmesi durumunda yüzde 18,6 millî gelir kaybı yaşanmıştır. Para krizlerinde bu millî gelir kaybı 2,1 yıl, bankacılık krizlerinde 2,6 ve iki krizin birlikte görülmesinde 3,8 yıl içerisinde yaşanmıştır (Özatay, 2009:23).

Bir yapısal (konjonktür) devre; ekonomik faaliyet hacminin birbirini izleyen iki en düşük noktası arasındaki uzaklık olarak ifade edilmektedir (Parasız, 2005:221). Bir devrede doruk, canlanma, dip ve daralma olmak üzere dört safha mevcuttur. Doruk safhası olan birinci evrede, ekonomi tam kapasiteyle çalışır. İkinci evre olan

gerileme veya daralma safhasında, talebin daralmasıyla birlikte arz kesilir, işsizlik sorunu gözükür. Gerileme evresi ılımlı ise resesyon, şiddetli ise depresyon olarak isimlendirilir. Dip ya da resesyon evresi olan üçüncü safhada, reel GSMH'da en az altı ay süren bir gerileme, resesyon şeklinde tarif edilmektedir (Parasız, 2005:221). İzleyen evre ekonomik faaliyetlerin hız kazandığı genişleme ya da canlanma safhasıdır.

Ekonomik dalgaları açıklamaya çalışan teoriler talep ve arz yanlı teoriler olmak üzere iki kategoride değerlendirilmektedir. Talep yanlı teoriler Keynesgil, Monetarist ve Rasyonel Bekleyişler teorileridir. Arz yanlı teori olarak ise Reel Konjoktür Teorisi sayılmaktadır.

Talep yanlı teorilerde Keynesgil terorisine göre, ekonomik dalgalanmaların temelinde bekleyişlerdeki dalgalanmalar yatmaktadır. Bu teori, konjoktürün başlamasına neden olan faktörün, gelecekteki arz-talep dengesinde beklenen değişimler olduğunu savunmaktadır. Karlar ve satışlarda beklenen değişimler sermaye talebini ve yatırım düzeyini değiştirir (Parasız, 2005:226). Yatırımlarda meydana gelecek bir artış toplam harcamaları, reel GSMH'yi ve harcanabilir geliri etkileyecektir. Harcanabilir gelirdeki değişime paralel tüketim harcamaları değişecektir.

Monetarist konjoktür teorisine göre ise ekonomik dalgalanmalar, para arzındaki dalgalanmalardan kaynaklanmaktadır. Para arzındaki artışlar ekonomide canlanmaya neden olurken, azalışlar tam tersi etki yapmaktadır. Para arzındaki büyüme toplam talebi etkiler ve konjoktür döngüsü başlar. Para arzındaki büyüme ile birlikte piyasadaki reel para miktarı da artış gösterir. Sonuç olarak faiz oranı ve döviz kurunda düşüş yaşanır. Monetaristlere göre kısa dönem arz eğrisi pozitif eğimli olduğu için, toplam talepteki dalgalanmalar hem reel GSMH'da hem de fiyatlar genel düzeyinde dalgalanmalara neden olmaktadır (Parasız, 2005:226).

Talep yanlı bir diğer teori olan Rasyonel Bekleyişler teorisi, mevcut bilgiler dahilinde toplam talepte beklenmeyen değişimlere yönelik öngörü yapılmasına dayanmaktadır. Toplam talepte beklenenden daha büyük gerçekleşen bir artış canlanma, daha küçük bir artış ise resesyon anlamına gelmektedir.

1980'li yıllardan sonra geliştirilen arz yanlı Reel Konjktür teorisi, ekonomik dalgalanmaların nedeni olarak verimlilikteki rassal dalgalanmaları göstermektedir. Verimlilikteki değişimlerin sebebi olarak da teknolojide yaşanan değişimlere değinmektedir. Teknolojik değişim başlangıçta verimliliğin azalmasına ve resesyona başlamasına sebep olmaktadır (Parasız, 2005:228).

1.2. Krizlerin Mikro Etkileri

1.2.1. Bilanço Bozuklukları

Kriz dönemlerinde yaşanan kur artışıyla birlikte, işletmelerin döviz cinsinden açık pozisyonları da artış göstermektedir. Öte yandan ihracat yapmakta zorlanmaya başlayan şirketler, likidite sorunu da yaşamaya başlamaktadır. Likidite sorununu çözmek üzere kredi arayışına giren işletmeler ek teminat talebinde bulunan bankalardan kredi dahi alamayacak pozisyona gelebilecektir. Bu durumda tedarik zincirinde yer alan elemanlara da borçlarını ödeyememe ile karşı karşıya kalabilecektir. 2001 Türkiye krizi ve 1997 Asya krizinde yaşananlar ile burada izah edilen sorunların örtüştüğü ifade edilmektedir (Özatay, 2009:52).

1.2.1.1. Açık Döviz Pozisyonu

Yüksek enflasyon sorunu bulunan gelişmekte olan piyasa ekonomilerinde karşılaşılan bir durumdur. Yurtdışındaki faiz haddi yurtiçine göre düşük seviyelerde bulunduğundan şirketler açısından yurtdışından borçlanmak daha avantajlı konumdadır. Yurtiçi tasarruf oranının düşük olması da şirketleri başka kaynak bulmaya iten sebeplerdendir. Öte yandan firmalar varlık olarak da döviz tercih etmektedir. Örneğin eurobona yatırım yapmak daha avantajlı bir alternatif olarak değerlendirilmektedir. Döviz cinsinden varlıklar ile yükümlülükler arasındaki matematiksel fark, açık döviz pozisyonu diye anılmaktadır (Özatay, 2009:46).

Açık döviz pozisyonu ne kadar fazla ise bir kur artışı karşısında şirketler o kadar güç durumda kalacaktır.

1.2.1.2. Vade Uyuşmazlığı

Varlıklar ile yükümlülükler arasındaki vade farkı vade uyumsuzluğu şeklinde ifade edilmektedir. Varlıkları uzun vadeli, yükümlülükleri kısa vadeli bir yapıda bulunan şirketler likidite sorunu yaşayacaktır. Ters durumda ise kredi riski artacaktır. Kaldıraç oranındaki artış, kaynak bulamama sorununa yol açabilecektir.

1.2.1.3. Sorunlu Alacaklar

Sorunlu alacakların yönetimi likidite açısından önem arz eden konular arasında yer almaktadır. Kaynak sorununu aşmak için bankalardan kredi imkanı bulan şirketlerin, borcunun bir kısmını veya tamamını geriye ödememe olasılığı da mevcuttur. Donuk krediler de denilen sorunlu kredilerin toplam kredilere oranı yüzde 4 civarında seyretmektedir. Bununla birlikte 2001 ekonomik krizi öncesi donuk kredi oranı yüzde 12 dolaylarında, kriz sonrası ise yüzde 18,6 olarak gerçekleşmiştir (Özatatay, 2009:48).

Elinde yüksek miktarda devlet tahvili tutan şirketler açısından da risk söz konusudur. Şayet bütçe açığı problemi yaşanıyorsa, tahvil satarak finansman yolunu gidiliyor demektir. Şirketler zamanla yüksek faizlerden ve kısa vadeli olarak tahvil almayı talep edecektir. Çünkü enflasyon ve faiz hadlerinin artmasıyla tahvilin değeri çok düşük seviyede kalacaktır. Bir şirket açısından bu durum öz sermayesinden likidite sorununa çözüm arayışı anlamına gelmektedir.

1.2.1.4. Yetersiz Sermaye ve Yüksek Kaldıraç Oranı

İşletmenin borçlarla özsermayesi arasındaki ilişkiyi inceleyen oranlar kaldıraç oranları diye tanımlanmaktadır. Kaldıraç oranları işletmenin özsermayesinin yeterli olup olmadığını, kaynak yapısı içinde borç ve özsermaye dengesini ölçmeye yarayan oranlardır. Firmanın kaynak yapısında dışa bağımlılığının bulunmaması veya yeterli seviyede düşük olması istenen durumdur. Özsermayeden çok yabancı kaynak kullanılması, işletmenin kaynaklarını karşılayan borçlarını uzun vadede ödeme güçlüğü çekebileceğine işaret etmektedir.

1.3. Krizlerin Bir Aktörü Olarak Medya Sektörü

Somçağ (2007), 1999 yılı itibarıyla, Türk ekonomisini fiilen, ekonomi bürokrasisi, banka patronları, yabancı yatırım bankaları ve IMF'nin yönettiğini belirtmekte ve bunlara bir unsur olarak da medyayı eklemeyi ihmal etmemektedir. Bunun nedeni olarak da medya ile bankacılık sektörlerinin iç içe geçmiş olduğunu ifade etmektedir.

2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ (METODOLOJİ)

Bilimsel çalışmalarda araştırma yöntemi seçimi çalışmanın güvenilirliğine ve sonuçlarına doğrudan etki etmektedir. Bir çalışmada hangi yöntem ya da yöntemlerin kullanılacağı araştırma konusuna, araştırma sorusuna ve araştırmacının sahip olduğu imkanlara göre değişmektedir.

2.1. Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri

Araştırmacılar, araştırmanın konusuna ve incelenecek olayın genel özelliklerine bağlı olarak kendilerine en uygun yöntemi seçmek durumundadırlar. Sosyal bilimlerde farklı araştırma yöntemleri kullanılmaktadır. Bu araştırma yöntemleri, sosyal bilim disiplinleri içinde farklılık göstermesine karşın birkaç başlık altında sınıflandırılabilir (Tanış, 1997:181). Sosyal bilimlerde kullanılan araştırma yöntemleri; deney (experiment), anket (survey), tarihi çalışma (history), arşiv belgelerinin analizi (archival analysis) ve olay çalışması (case study) şeklinde sınıflandırılmaktadır. Bu yöntemlerin sınıflandırılmasında araştırma sorusu, araştırmacının olaylar üzerindeki kontrol düzeyi ve araştırma konusunun güncelliği göz önünde bulundurulmaktadır (Yin, 2003:1). Tablo 1 sosyal bilimlerde kullanılan araştırma yöntemlerini toplu halde ve karşılaştırmalı olarak göstermektedir.

Tablo 1 Araştırma Yöntemlerinin Karşılaştırılması

Araştırma Yöntemleri	Araştırma Sorusu Türü	Olaylar Üzerinde Kontrol	Güncel
Deney	Nasıl, niçin	Evet	Evet
Anket	Kim, ne, nerede, ne kadar	Evet	Evet
Arşiv analizi	Kim, ne, nerede, ne kadar	Hayır	Evet/Hayır
Tarihi çalışma	Nasıl, niçin	Hayır	Hayır
Olay çalışması	Nasıl, niçin	Hayır	Evet

Kaynak: Yin, 2003:6.

Tablo 1’de anlatılmak istenen; araştırma yöntemlerinin her biri araştırma sorusunun türüne, olaylar üzerinde kontrolün gerekli olup olmadığına ve güncel olaylara odaklanıp odaklanmadığına göre farklılık göstermektedir. Olay çalışmaları “nasıl” ve “niçin” sorusunun sorulduğu, araştırmacının olaylar üzerinde kontrolünün olmadığı veya çok az olduğu, güncel olaylarla ilgili çalışmalarda kullanılan bir

yöntemdir. Yin (2003:3) araştırmacılar da bilimsel araştırma yöntemlerini hiyerarşik bir sıralama içerisinde algılama gibi genel bir yanlışlığın var olduğunu ileri sürmektedir. Her araştırma yönteminin üstünlükleri ve zayıflıkları vardır. Olay çalışmaları keşif aşamasında olan bir araştırma konusu için uygun iken, anket ve tarihi çalışma tanımlayıcı aşamada olan araştırma konuları için uygundur. Araştırmacılar yukarıda açıklanan koşullara göre farklılık gösteren araştırma yöntemleri arasında tercih yaparak, araştırma sorusuna ve araştırılacak olayın niteliklerine en uygun yöntemi seçmek durumundadırlar.

2.2. Olay Çalışması Yönteminin Yürütülmesi

Olay çalışması güncel olayları, özellikle olay ve olayı oluşturan koşullar arasındaki sınırların çok net olmadığı durumlarda, içinde bulunduğu koşullarda inceleyen deneysel bir sorgulama yöntemidir (Yin, 2003:13).

Örnek olay çalışmaları dört aşamada gerçekleşir: Olayları seçme ve yaklaşımı görüşme, alan çalışması, kayıtların düzenlenmesi ve raporlaştırma.

Olayları seçme ve yaklaşımı görüşme aşamasında; olay seçildiğinde, yaklaşımı müzakere etmek gerekir. Eğitim araştırmasında, bu süreç sorumlunun hiyerarşik yapısı yüzünden zorlaşır. Araştırmacı öğrencilere ulaşmadan personel ile, personele ulaşmadan kurumun başı ile, kuruma ulaşmadan idari otorite ile müzakere etme ihtiyacında olabilir. Her bir aşamada, daha yüksek otorite tarafından verilerin saptırılması konusunda araştırmacının sorumlu tutulabilme tehlikesi vardır.

Alan çalışması, çalışılan plan ya da olayların mevkisinde yer alan ya da yakınında olan bilgileri üretme, toplama ve organize etme sürecidir. Alan çalışması belgeleri toplama ve üretme, gözlem yapma, görüşme ve istatistikleri ölçme ya da toplama aşamalarını içerir.

Kayıtların düzenlenmesi aşamasında; araştırma sonucunda, çok sayıda döküman, gözlem notları, görüşme kopyaları, istatistikler ve bunun benzerlerine sahip olan araştırmacının görevi olayı ya da olayları yazmak olmaktadır. Örnek olay

çalışması ile ortaya çıkan bu ham materyal “case record” olarak tanımlanır. (Stenhouse, 1982)

Stenhouse (1982) hikaye şeklinde, betimleme, taslak ve analiz olmak üzere dört çeşit raporlaştırmadan bahsetmektedir. “Narrative” (Hikaye Şeklinde) raporlaştırmının doğrudan ve inceliğinin olması gibi iki güçlü yanı vardır. Doğrudan olması kısmen yöntemlerinin okuyucuya alışık gelmesinden ve kısmende yazarın kendi mantığını göstermede sınırlı olmasından gelir, yani olay aynen aktarılmaktadır. İnceliği ise okuyucunun alternatif yorumlamalar yapmasını sağlayan bilginin seçilmesinde sebep sonuç ihtiva eden çok anlamlılığı anlatma kapasitesinde uzanır.

“Portrayal” (Betimleme) raporlaştırma ise doğal hikaye akışından yoksun olup, ancak narrative raporlaştırmının bazı özelliklerini korumaya çalışır. Bir filmdeki gibi, karakterler, olaylar ve tanımlamalar yanyana getirilerek örnek olayı bir bütün olarak algılamayı sağlayıcı bir portre oluşturulur.

“Vignette” (Taslak) raporlaştırmının, ayrıntılı olarak anlatılmış bir olay ile karşılaştırıldığında bir taslak statüsü vardır. Taslak konusunun seçimi, örnek olayın bazı önemli noktalarını ortaya çıkarmada yorumlayıcı bir harekettir. Bir şahsın ya da yerin fotoğrafını sunarak veya bir olayı anlatarak bir analizi somutlaştırmada genellikle kullanılır.

“Analysis” (Analiz) raporlaştırma delilleri mümkün olduğu kadar gözden geçirerek, meseleleri kesin bir biçimde tartışır. Kavramsal çatısı yazar tarafından oluşturulur. Aktarmalar ile dolu olan hikaye şeklindeki raporlaştırmaya göre daha kesin olup; tanımlarda daha tam ve tanımlayıcı kelimeler kullanılır. Analiz teoride ve terminolojide kesinlikten yanadır.

2.3. Olay Çalışması Yönteminin Seçilme Nedenleri

Tüm Türkiye genelinde dağıtımı yapılan ulusal bir gazetede gerçekleştirilmesi düşünülen bu çalışma ile ekonomik krizden kaynaklanan, hammadde fiyatlarındaki düşüşün maliyetlere ve karlılığa olan etkisi ile faaliyet sonuçlarını ne oranda etkileyeceği araştırılmaktadır.

Yukarıda genel özellikleri ile açıklanan araştırma konusu için en uygun yöntemin olay çalışması yöntemi olduğu düşünülmektedir. Çünkü bu çalışmada sonuca ulaşabilmek için bir işletmede detaylı bir şekilde inceleme yapmak gerekmektedir.

Bunun için işletmede bizzat bulunmak, gerekli bilgileri toplamak, muhasebe kayıtlarını ve istatistikleri incelemek gerekmektedir. Tüm verilerin toplanması sürecinin tamamlanmasından sonra, gerçekleşmiş olan senaryo ile ekonomik krizin olmadığı durağan piyasadaki muhtemel senaryo arasındaki fark hesaplanarak çalışma nihai sonuca ulaştırılacaktır.

3. UYGULAMA

Çalışmanın bu bölümü üç kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda uygulamada kullanılan araştırma yönteminin çalışmada nasıl kullanıldığı açıklanmaktadır. İkinci kısımda işletmeyi tanıtan, işletmenin üretim sistemi, çalışanları, örgütsel yapısı, içinde bulunduğu sektörün özellikleri gibi konularda genel bilgilere yer verilmektedir. Üçüncü kısımda seçilen işletmede ekonomik kriz sebebiyle oluşan fiyat esnekliğinin firmaya getirdiği olumlu/olumsuz sonuçlar hesaplanacaktır. Satınalma ve finansman gücünün ekonomik kriz gibi belirsizliğin arttığı bir piyasa ortamında maliyetlerin düşüşüne ve karlılığın artışına etkisi araştırılacaktır.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Uygulamada kullanılan araştırma yöntemi “olay çalışması” yöntemidir. Bir araştırma yöntemi olarak olay çalışması bir önceki bölümde detaylı bir şekilde tartışılmıştır. Bu bölümde ABC işletmesinde olay çalışması yönteminin nasıl gerçekleştirildiği açıklanmaktadır. ABC işletmesinde gerçekleştirilen çalışmada 2009 yılı için Mart-Aralık dönemi, 2010 yılını kapsayan dönem için ise Ocak-Haziran dönemi seçilmiştir.

Çalışmanın bu kısmında uygulama için seçilen örnek işletme hakkında tanıtıcı bilgilere yer verilmektedir. Aşağıdaki paragraflarda işletme ile ilgili genel bilgilere, işletmenin faaliyet alanları ve ürünleri ile üretim ve personel yapısı detaylı bir şekilde açıklanmaktadır.

3.2. İşletme İle İlgili Bilgiler

3.2.1 ABC İşletmesine Genel Bir Bakış

Bu çalışmada, uygulama yapılacak işletmenin adı işletme yöneticilerinin gizliliği önkoşul olarak ileri sürmeleri nedeniyle ABC İşletmesi olarak anılmaktadır. ABC işletmesi, İstanbul merkezli olup tüm Türkiye’de dağıtımı yapılan Ulusal Gazete olarak ticari faaliyetlerini sürdürmektedir.

İşletme ticari faaliyetlerini, mülkiyeti içerisinde bulunduğu Medya Grubu’na ait olan yapılarda gerçekleştirmektedir. Yönetim, muhasebe ve pazarlama faaliyetlerinin yürütüldüğü idari bina ile; gazete baskısında kullanılan makine ve teçhizatlar hammaddelerin toplandığı kapalı alanları barındıran üretim tesisi farklı semtlerde yer almaktadır.

3.2.2. İşletmenin Faaliyet Alanı ve Ürünleri

ABC işletmesi medya sektöründe Ulusal Gazete olarak faaliyet göstermektedir. Söz konusu gazete okurlarına sunulduğu günden itibaren kabul ve büyük bir beğeni görmüş, ilk haftadan itibaren ortalama 350.000 gibi ciddi bir tiraj başarısı yakalamıştır. Dönemsellikten dolayı her gazetede olduğu gibi tiraj dalgalanmaları ABC işletmesinde de yaşanmaktadır. Gazete ile birlikte verilen promosyon ürünü ya da mevsimselliğe bağlı olarak tiraj ortalama olarak 250.000 ile 350.000 arası değişmektedir. ABC işletmesine ait gazete şu anda Türkiye’nin en büyük üçüncü gazetesi konumundadır. Ayrıca çıktığı günden beri en farklı ve dikkat çeken gazete dalında Uluslararası bir çok ödüle sahiptir.

Satışlarının ağırlıklı kısmı Marmara Bölgesi olmak üzere sırasıyla Orta Anadolu ve Ege Bölgeleri’dir. ABC işletmesi başka bir dağıtım şirketi aracılığıyla dağıtılmaktadır. Sektörde faaliyet gösteren diğer Medya kuruluşlarının yaygın dağıtım ağlarının olması, dağıtım ağının yeniden oluşturulma maliyetinin yüksek olması gibi sebeplerden ötürü ABC işletmesi gazete dağıtım operasyonunu başka bir

firmaya vermiştir. ABC işletmesinin müşterileri tamamıyla bireylerden oluşmaktadır. ABC işletmesinin ürettiği ürünler nihai tüketici ile doğrudan buluşmaktadır.

3.2.3. İşletmenin İç Süreçleri ve Personel Durumu

ABC işletmesindeki faaliyetler yönetim ve üretim faaliyetleri olmak üzere iki ana başlık altında incelenebilir. Yönetim faaliyetleri kapsamında yönetim, pazarlama, satın alma ve muhasebe faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Muhasebe, insan kaynakları, finans, idari hizmetler, satınalma departmanları sadece gazeteye ait değil, tüm Medya Grubu'na ortak hizmet vermekte olup, departmanlar içerisinde ürünlere göre sorumluluklar dağıtılmış durumdadır.

ABC işletmesinde idari destek departmanları da dahil olmak üzere 870 kişi çalışmaktadır. Matbaa, Editoryal, Reklam satış, Saha kontrol, İdari hizmetler ve Yönetim olmak üzere departmanlara ayrılmıştır. Saha kontrol ve pazarlama bölümünde 70 personel bulunmaktadır. Bu bölümde çalışan personel belirli bölgelerden sorumlu tutulmaktadır. Elemanlar sorumluluk alanı içerisindeki son bayileri kontrol etmek ve dağıtım zincirinde aksilik olup olmadığını, bölgeye yapılan dağıtım adetlerinin yeterli olup olmadığını tespit etmekten sorumludurlar.

Saha kontrol elemanlarına ABC işletmesi tarafından araç tahsis edilmekte, ulaşım ve iletişim masrafları da işletme tarafından karşılanmaktadır. ABC işletmesinin satın alma ve depo kontrol bölümünde altı personel çalışmaktadır. ABC işletmesi hammadde olarak kağıt, mürekkep ve baskı makinelerinde kullanılan işletme malzemelerinin satın alımını gerçekleştirmektedir.

ABC işletmesinde muhasebe ve maliyet muhasebesi olarak toplam oniki personel çalışmaktadır. İşletme muhasebe sistemi olarak tüm Dünya'da kabul görmüş olan SAP yazılımı kullanılmaktadır. Tüm muhasebe kayıtları, depo giriş ve çıkış kontrolleri, şirket içi raporlar, stok ve üretim kontrolleri SAP üzerinden yapılmaktadır. Maliyet muhasebesi, Muhasebe, Satınalma ve Malzeme Yönetimi modülleri aktif olarak kullanılmakta olup şirkete özel raporlar ile desteklenmektedir.

ABC işletmesinde ikinci ana bölüm olarak üretim faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. İşletme üretim faaliyetleri için makinelerin bulunduğu matbaa binasını kullanmaktadır. Hammadde depolarıda söz konusu matbaa binası içerisinde yer almaktadır.

Matbaa tesislerinde 300 civarında personel çalışmaktadır. Dönem dönem küçük farklılık gösterse de bu sayıda önemli bir değişme olmamaktadır. Üretimde çalışan personeller mühendis ağırlıklı olmakla birlikte matbaa baskı makineleri üzerinde uzmanlaşmış teknik personel konusuna ağırlık verilmektedir. Matbaa kuruluş aşamasında çalışacak olan sorumlu personellerin yurtdışına gönderilip her türlü teknik eğitimi alması sağlanmıştır. Ayrıca makinelerin alındığı firmalar tarafından sürekli kontrol edilip olası bir arızanın, problemin oluşmasından önce engellenmesi sağlanmaktadır. Kullanılan tüm ekipmanlar Dünya'nın en ileri teknoloji makineleri olup kuruluş aşamasında maliyetlerine bakılarak düşük maliyetli olsun şeklinde bir tasarrufa gidilmemiştir. Şu anda Türkiye'deki en hızlı baskı makinelerine sahip olunmasının avantajı diğer gazetelere göre daha geç baskıya girip son dakika haberlerini kaçırmamak gibi bir imkanın kullanılmasıdır.

Editoryal olarak sınıflandırılan ve gazete yazı işlerini de barındıran departmanda çalışan personel sayısı yaklaşık olarak 350'dir. Tüm yazar, çizer, muhabir, köşe yazarları editoryal olarak sınıflandırılmaktadır. Reklam ve Satış departmanı ile yönetim ve destek personel toplamı ise yaklaşık 130'dur.

3.3. Maliyet İnceleme

Yazılı basın sektöründe bulunan uluslararası bir gazetenin en büyük gideri öncelikle kağıt, mürekkep ve işletme malzemesinden oluşan hammadde gideridir. Giderlerin dağılımı Tablo-2'de gösterilmektedir. Ortalama olarak toplam giderler içerisindeki payı % 40'lar civarındadır. Toplam giderler içerisindeki paylar incelendiğinde en büyük maliyeti oluşturan diğer gider kalemi ise personel giderleridir. Ortalama olarak % 35 civarında paya sahiptir.

Tablo 2 ABC Şirketi Gider Dağılımı

(TL)	2009	% Pay	2010 (6 ay)	% Pay
Hammadde Giderleri	47.461.240	32%	27.362.411	38%
Diğer Faaliyet Giderleri	101.055.234	68%	44.280.362	62%
Toplam				
Toplam Giderler	148.516.474	-	71.642.773	-

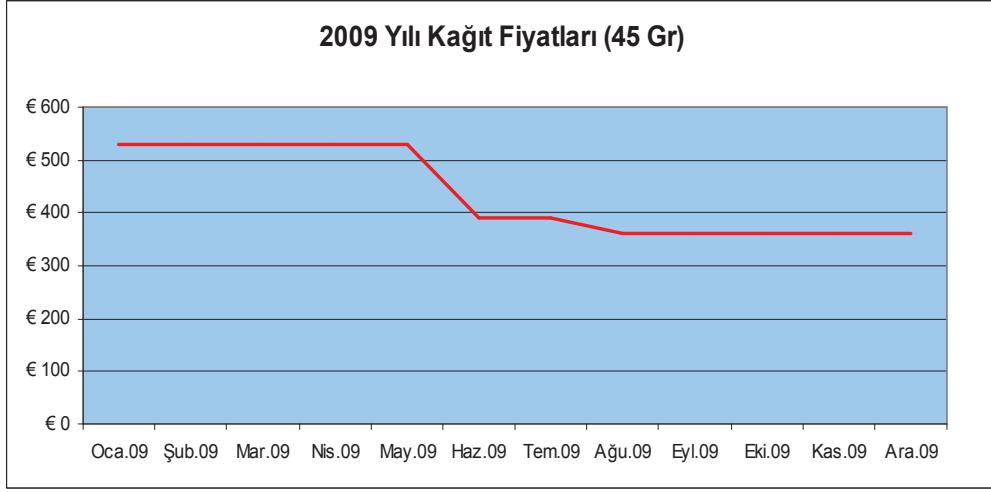
Bir gazetede, tirajı direkt olarak etkileyen, okuyucu kitlesini belirleyen bir unsur olan çalışan personel kalitesi ve editoryal kadro ile ilgili çok fazla oynama esnekliği söz konusu değildir. Özellikle maliyeti oluşturan editoryal kadro gazetenin kimliği, kalitesi, güvenilirliği, imajı gibi en önemli unsurları oluşturduğundan maliyet anlamında çok fazla tasarruf yapılabilecek bir kalem olmaktan çıkmaktadır.

Bu bağlamda maliyetler içerisinde personel giderleri haricinde en büyük ve göze batan gider kalemi hammadde dir. Bu giderde yapılabilecek en ufak tasarruflar bile karlılık, maliyet yönetimi ve nakit akışı kontrolü açısından şirketlere ciddi kazançlar getirmektedir.

3.3.1. Fiyat Etkisi Hesaplama

Kağıt fiyatlarının genel seyri incelendiğinde 2008 yılından itibaren ortalama kağıt fiyatlarında ciddi anlamda bir düşüş görülmemektedir. 2009 yılı ile birlikte özellikle uluslararası krizin üst seviyelere çıktığı dönemlerde, tüm sektörlerde olduğu gibi kağıt sektöründe de belirsizlikler, işten çıkartmalar, gelir kayıpları görülmektedir. Bununla birlikte piyasalar satınalma ve ödeme gücü yüksek olan firmalar için son derece elverişli hale gelmiştir.

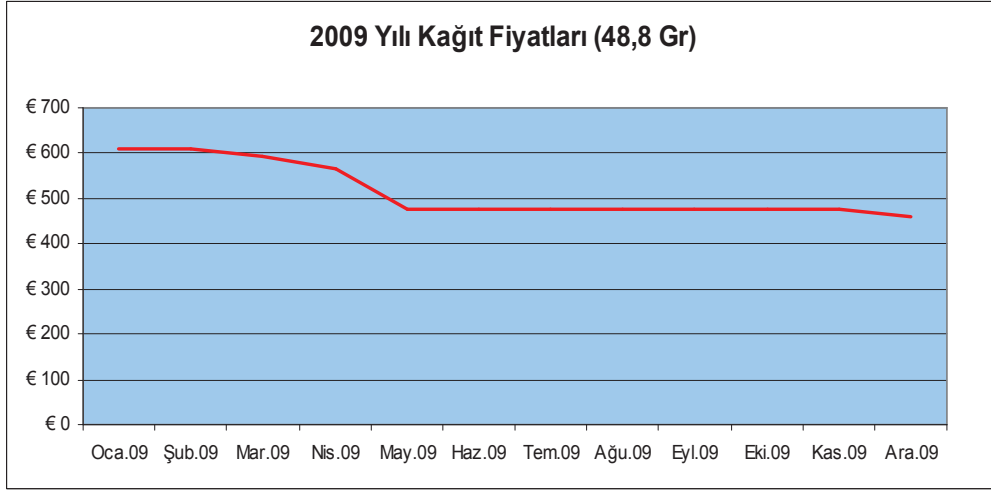
Kağıt piyasasında özellikle 2009 yılı Mayıs ayından itibaren hammadde birim fiyatlarında düşüş gerçekleşmiştir. Aşağıdaki grafiklerde kağıtların Gramajına göre kategorize edilen 2009 yılı fiyat seyirleri yer almaktadır.

Şekil 2 2009 Yılı Kağıt Fiyatları (45 gr)

Tablo 3 2009 Yılı Kağıt Fiyatları (45 gr)

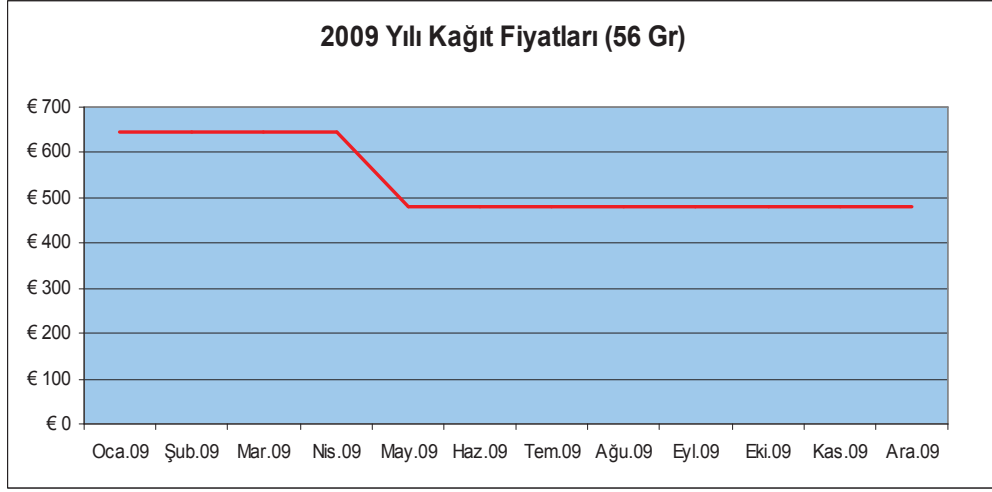
Oca.09	Şub.09	Mar.09	Nis.09	May.09	Haz.09	Tem.09	Ağu.09	Eyl.09	Eki.09	Kas.09	Ara.09
€ 530	€ 530	€ 530	€ 530	€ 530	€ 390	€ 390	€ 360	€ 360	€ 360	€ 360	€ 360

Şekil 3 2009 Yılı Kağıt Fiyatları (48,8 gr)

Tablo 4 2009 Yılı Kağıt Fiyatları (48,8 gr)

Oca.09	Şub.09	Mar.09	Nis.09	May.09	Haz.09	Tem.09	Ağu.09	Eyl.09	Eki.09	Kas.09	Ara.09
€ 610	€ 610	€ 595	€ 565	€ 475	€ 475	€ 475	€ 475	€ 475	€ 475	€ 475	€ 460

Şekil 4 2009 Yılı Kağıt Fiyatları (56 gr)

Tablo 5 2009 Yılı Kağıt Fiyatları (56 gr)

Oca.09	Şub.09	Mar.09	Nis.09	May.09	Haz.09	Tem.09	Ağu.09	Eyl.09	Eki.09	Kas.09	Ara.09
€ 645	€ 645	€ 645	€ 645	€ 480	€ 480	€ 480	€ 480	€ 480	€ 480	€ 480	€ 480

2009 yılı Mayıs ayına kadar 45 Gr kağıdın 530 € olan ton başına birim fiyatı, Haziran ayında 390 €, Ağustos ayından itibaren ise 360 € olarak görülmektedir. Fiyatlarda ki düşüştü kaynaklanan maliyet azalışını hesaplamak için birim fiyatı tüm yıl boyunca 530 € olarak kabul edip kağıt gideri hesaplanmış, gerçekleşmiş fiili maliyetler ile farkı alınmıştır. Bu hesaplama sonucunda yıl toplamında yaklaşık 5 Milyon TL tasarruf gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 6 45 Gr Kağıtta Fiyat Düşüşünden Kaynaklanan Tasarruf

	Mar.09	Nis.09	May.09	Haz.09	Tem.09	Ağu.09	Eyl.09	Eki.09	Kas.09	Ara.09	TOPLAM
Kağıt Gideri (1000 TL)	2.180	1.971	1.961	1.897	1.773	1.795	1.560	1.552	1.416	1.437	17.541
Kağıt Gideri (1000 €)	975	929	905	880	849	836	719	703	632	662	8.088
Kağıt Brm Fiyat (€) Ton	530	530	530	390	390	360	360	360	360	360	-
Ay Sonu (€)	2,2365	2,1215	2,1659	2,1573	2,0878	2,1483	2,1707	2,2083	2,2405	2,1707	-

Kağıt Tüketim (Bin Ton)	1,8	1,8	1,7	2,3	2,2	2,3	2,0	2,0	1,8	1,8	20
--------------------------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----------

Fiyat Etkisi (1000 TL) *	0	0	0	-681	-636	-848	-737	-733	-668	-679	-4.982
--------------------------	---	---	---	------	------	------	------	------	------	------	---------------

* 45 Gr kağıtta, 2009 yılında sağlanan maliyet düşüşü toplam 4.981.754 TL olmuştur.

Tablo 7 48,8 Gr Kağıtta Fiyat Düşüşünden Kaynaklanan Tasarruf

	Mar.09	Nis.09	May.09	Haz.09	Tem.09	Ağu.09	Eyl.09	Eki.09	Kas.09	Ara.09	TOPLAM
Kağıt Gideri (1000 TL)	1.453	1.314	1.307	1.265	1.182	1.197	1.040	1.034	944	958	11.694
Kağıt Gideri (1000 €)	650	619	604	586	566	557	479	468	421	441	5.392
Kağıt Brm Fiyat (€) Ton	595	565	475	475	475	475	475	475	475	460	-
Ay Sonu (€)	2,2365	2,122	2,1659	2,1573	2,0878	2,1483	2,171	2,208	2,241	2,171	-

Kağıt Tüketim (Bin Ton)	1,1	1,1	1,3	1,2	1,2	1,2	1,0	1,0	0,9	1,0	11
-------------------------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----------

Fiyat Etkisi (1000 TL) *	0	-70	-330	-320	-299	-302	-263	-261	-238	-281	-2.364
--------------------------	---	-----	------	------	------	------	------	------	------	------	---------------

* 48,8 Gr kağıtta, 2009 yılında sağlanan maliyet düşüşü toplam 2.364.000 TL olmuştur.

Tablo 8 56 Gr Kağıtta Fiyat Düşüşünden Kaynaklanan Tasarruf

	Mar.09	Nis.09	May.09	Haz.09	Tem.09	Ağu.09	Eyl.09	Eki.09	Kas.09	Ara.09	TOPLAM
Kağıt (1000 TL)	1.211	1.095	1.089	1.054	985	997	867	862	786	799	9.745
Kağıt (1000 €)	542	516	503	489	472	464	399	390	351	368	4.494
Kağıt Brm Fiyat (€) Ton	645	645	480	480	480	480	480	480	480	480	-
Ay Sonu (€)	2,2365	2,1215	2,1659	2,1573	2,0878	2,1483	2,1707	2,2083	2,2405	2,1707	-

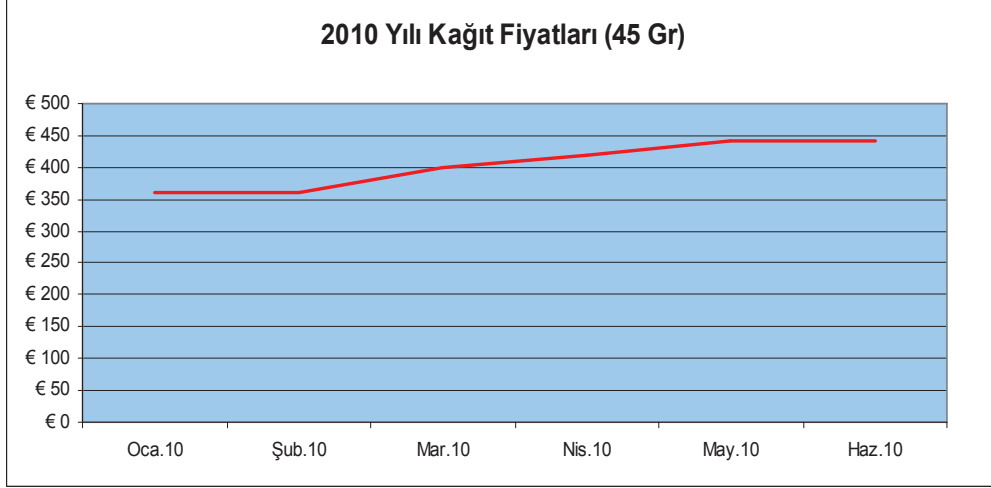
Kağıt Tüketim (Bin Ton)	0,8	0,8	1,0	1,0	1,0	1,0	0,8	0,8	0,7	0,8	9
-------------------------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	----------

Fiyat Etkisi (1000 TL) *	0	0	-374	-362	-339	-343	-298	-296	-270	-274	-2.557
--------------------------	---	---	------	------	------	------	------	------	------	------	---------------

* 56 Gr kağıtta, 2009 yılında sağlanan maliyet düşüşü toplam 2.557.000 TL olmuştur.

2009 yılında; 45, 48,8 ve 56 Gr kategorisindeki toplam hammadde maliyetlerindeki azalışa bakıldığında toplamda 9,9 Milyon TL tasarruf sağlandığı görülmektedir. Bu sağlanmış olan tasarruf hem bilançodaki gider kalemi hem de nakit çıkışı anlamındadır. 2009 yılı başındaki € kuru ile yıl sonunda ki € kuru arasındaki düşüş oranı yüzde 3'dür. Söz konusu düşüş; Tl kağıt maliyetlerinde 1.2 milyon tl azalışa neden olmuştur.

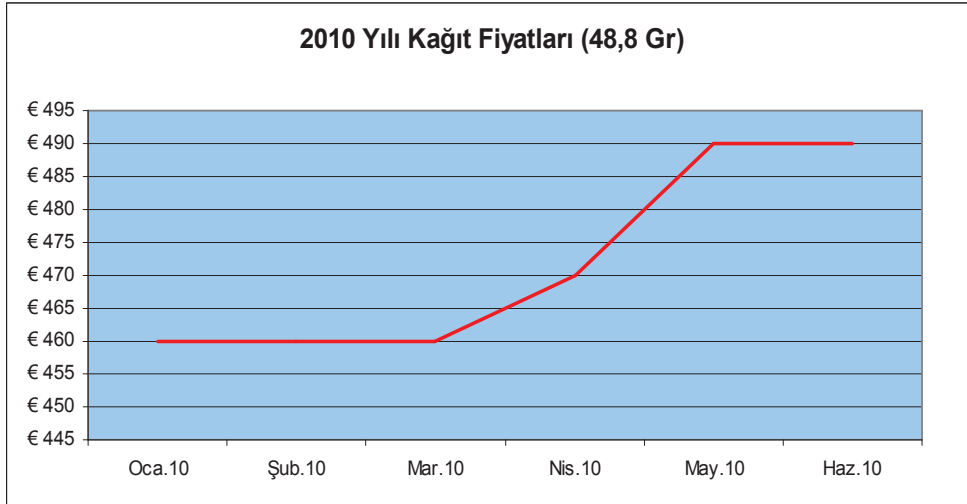
Aşağıdaki grafiklerde kağıtların Gramajına göre kategorize edilen 2010 yılı fiyat seyirleri yer almaktadır.

Şekil 5 2010 Yılı Kağıt Fiyatları (45 Gr)

Tablo 9 2010 Yılı Kağıt Fiyatları (45 Gr)

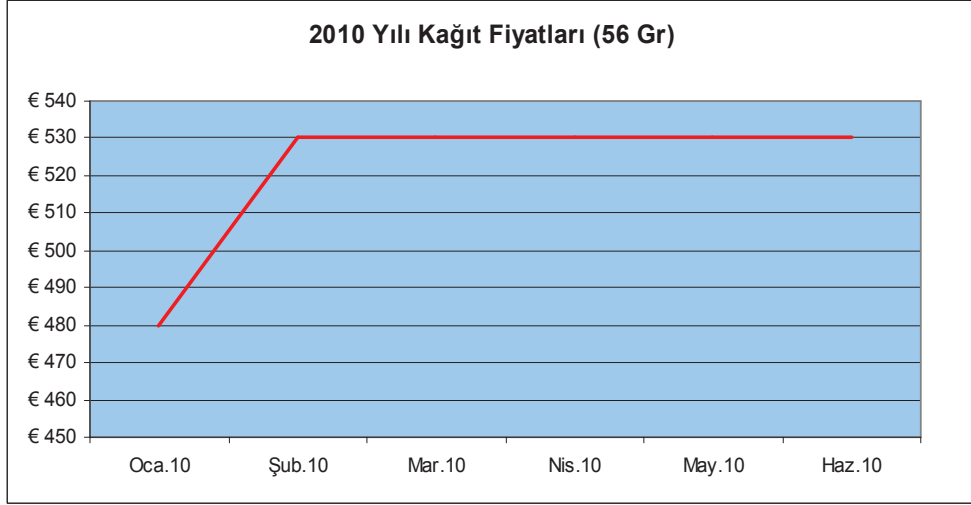
Oca.10	Şub.10	Mar.10	Nis.10	May.10	Haz.10
€ 360	€ 360	€ 400	€ 420	€ 440	€ 440

Şekil 6 2010 Yılı Kağıt Fiyatları (48,8 Gr)

Tablo 10 2010 Yılı Kağıt Fiyatları (48,8 Gr)

Oca.10	Şub.10	Mar.10	Nis.10	May.10	Haz.10
€ 460	€ 460	€ 460	€ 470	€ 490	€ 490

Şekil 7 2010 Yılı Kağıt Fiyatları (56 Gr)

Tablo 11 2010 Yılı Kağıt Fiyatları (56 Gr)

Oca.10	Şub.10	Mar.10	Nis.10	May.10	Haz.10
€ 480	€ 530	€ 530	€ 530	€ 530	€ 530

Tablo 12 45 Gr Kağıtta Fiyat Farkından Kaynaklanan Maliyet Etkisi

	Oca.10	Şub.10	Mar.10	Nis.10	May.10	Haz.10	TOPLAM
Kağıt Gideri 1000 TL	1.839	1.642	2.289	2.018	2.177	2.052	12.016
Kağıt Gideri 1000 €	884	783	1.110	1.025	1.127	1.062	5.991
Kağıt Brm Fiyat (€) Ton	360	360	400	420	440	440	-
Ay Sonu (€)	2,0817	2,0962	2,0622	1,9696	1,9309	1,931	-

Kağıt Tüketim (Bin Ton)	2,5	2,2	2,8	2,4	2,6	2,4	15
-------------------------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----------

Fiyat Etkisi (1000 TL) *	0	0	229	288	396	373	1.286
--------------------------	---	---	-----	-----	-----	-----	--------------

* 2010 yılı ilk altı ay toplamında toplam 1.285.956 TL maliyet artışı söz konusudur.

Tablo 13 48,8 Gr Kağıtta Fiyat Farkından Kaynaklanan Maliyet Etkisi

	Oca.10	Şub.10	Mar.10	Nis.10	May.10	Haz.10	TOPLAM
Kağıt (1000 TL)	1.226	1.095	1.526	1.346	1.451	1.368	8.011
Kağıt (1000 €)	589	522	740	683	751	708	3.994
Kağıt Brm Fiyat (€) Ton	460	460	460	470	490	490	-
Ay Sonu (€)	2,0817	2,0962	2,0622	1,9696	1,9309	1,931	-

Kağıt Tüketim (Bin Ton)	1,3	1,1	1,6	1,5	1,5	1,4	8
-------------------------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	----------

Fiyat Etkisi (1000 TL) *	0	0	0	29	89	84	201
--------------------------	---	---	---	----	----	----	------------

* 2010 yılı ilk altı ay toplamında toplam 201.000 TL maliyet artışı söz konusudur.

Tablo 14 56 Gr Kağıtta Fiyat Farkından Kaynaklanan Maliyet Etkisi

	Oca.10	Şub.10	Mar.10	Nis.10	May.10	Haz.10	TOPLAM
Kağıt (1000 TL)	1.022	912	1.272	1.121	1.209	1.140	6.676
Kağıt (1000 €)	491	435	617	569	626	590	3.328
Kağıt Brm Fiyat (€) Ton	480	530	530	530	530	530	-
Ay Sonu (€)	2,0817	2,0962	2,0622	1,9696	1,9309	1,931	-

Kağıt Tüketim (Bin Ton)	1,0	0,8	1,2	1,1	1,2	1,1	6
-------------------------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	----------

Fiyat Etkisi (1000 TL) *	0	86	120	106	114	108	533
--------------------------	---	----	-----	-----	-----	-----	------------

* 2010 yılı ilk altı ay toplamında toplam 533.000 TL maliyet artışı söz konusudur.

2010 yılında; 45, 48,8 ve 56 Gr kategorisindeki toplam hammadde maliyetlerinde toplamda 2 Milyon TL artış olduğu görülmektedir. 2010 yılı başındaki € kuru ile yıl sonunda ki € kuru arasındaki düşüş oranı yüzde 7'dir. Söz konusu düşüşten dolayı kağıt maliyetleri olması gerekenden 1 milyon tl daha az artmıştır.

4. SONUÇ

Ekonomik kriz sonucunda oluşan fiyat dalgalanmalarının firma karlılığına etkisini araştırmayı hedefleyen bu çalışma İstanbul merkezli Ulusal bir gazete olarak faaliyet gösteren ABC işletmesinde olay çalışması yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Mart 2009 hammadde fiyatları ile daha sonraki aylardaki fiyatlar karşılaştırılmış ve fiyatlardaki işletme lehine olan fiyat düşüşleri görülmüştür.

Sağlanan tasarrufu hesaplayabilmek için; ABC işletmesinde aylar bazında satın alınan kağıt miktarı ile en yüksek fiyattan alınsaydı ne kadar harcama yapılırdı sorusuna karşılık maliyet hesaplanmıştır. Daha sonra da reel harcama ile farkı alınarak aradaki tasarruf miktarı hesaplanmıştır. Buradan çıkan sonuca göre söz konusu ABC işletmesi yaşanmakta olan ekonomik krizi maliyetlerini azaltma ve nakit çıkışı açısından olumlu yönde kullanmayı başarmış bir işletmedir. Satınalma ve finans gücünü kullanarak hammadde satınalma fiyatlarını düşürmeyi başarmıştır. Bu açıdan bakıldığında krizi fırsata çevirmiş başarılı bir işletmedir.

2010 yılındaki maliyet artışının sebebi, 2009 yılındaki ekonomik kriz nedeni ile düşüş sağlanan hammadde alım fiyatlarının yeniden yükselmeye başlamasıdır. Ekonomik krizin yaratmış olduğu tedirginliğin azalması sebebi ile hammadde fiyatlarında yeniden artış görülmektedir. Şirket yöneticileri ile yapılan görüşmelerde, kağıt tedarikçisi konumundaki firmaların 2009 yılı ekonomik kriz öncesi hammadde fiyatlarında artış planladığı ancak kriz sebebi ile artışın tam aksine yüksek oranlarda indirim yapmak zorunda kaldıkları anlaşılmaktadır. Bu sebeple 2010 yılındaki artış düşük fiyatlardan yeniden normal seviyelere gelme çabalarıdır. Bu sebeple yapılması planlanan normal zam oranlarının uygulanması günümüzde mümkün görünmemektedir. Bunun şirkete olan kar etkisini hesaplamak içinse planlanan normal zam oranlarının bilinmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, tüm Dünya’da özellikle 2009 yılında yaşanmış olan ve halen etkilerini yaşamakta olduğumuz ekonomik kriz ortamında, finansal açıdan güçlü olan işletmelerin hem ödeme hemde piyasa aktörleri ile olan ticari ilişkilerde kendi lehlerine avantajlar yaratabildikleri aşikardır. Yapmış olduğumuz örnek olay incelemesinde de söz konusu durum görünmektedir. Ödeme gücünü olmayan firmalar, finansal güçlerini kullanarak üretim başlamadan henüz satınalma aşamasında hammadde fiyatlarında ciddi tasarruflar sağlayarak maliyetlerini azaltma ve dolayısıyla karlılıklarını artırma şansına sahiptirler. Bu sağlanan tasarruflar aynı zamanda işletmenin nakit çıkışında azalttığından piyasa aktörleri karşısında daha da kuvvetlenmesine neden olmaktadır. Döviz kurlarının çok yüksek oranlarda dalgalanmadığı ancak belirsizlik ortamının hakim olduğu piyasa durgunluklarında finansal açıdan kuvvetli olan firmalar her zaman aldıkları hammadde gibi malzemeleri daha yüksek miktarda çok daha uygun fiyata alarak uzun vadede maliyet düşüşleri sağlayabilmektedir.

Ancak burada gözden kaçırılmaması gereken ana unsur hammadde alımını arttırırken satışlarında dikkatle takip edilmesidir. Satışlardaki düşüş oranı ile maliyetlerde sağlanan düşüş oranları hesaplanarak hangi yöntemin daha karlı olduğu hesaplanmalıdır. ABC işletmesi gibi ekonomik krizden gazete tirajı anlamında etkilenmeyen bir firmanın bu formülü hesaplamasına gereklilik yoktur. Yapmış olduğu alım tasarrufu karlılığında artış sağlamıştır. Burada izlenebilecek bir yöntem daha düşmüş olan fiyatlardan uzun vadeli anlaşmalar yapıp fiyatların sabit kalmasını sağlamaktır. Ancak tedarikçi firmaların aşırı düşmüş olan fiyatları sebebi ile bunu sağlamak mümkün olmamıştır.

KAYNAKLAR

- Akyüz, Yılmaz ve Boratav, Korkut (2001). “The Making Use of the Turkish Financial Crisis”, *Financialization of the Global Economy* Konferansında sunulmak üzere hazırlanmıştır.
- Bahçeci, Sema (1997) *Ortodoks ve Heteredoks İstikrar Programları: Seçilmiş Ülke Örnekleri ve 1994 Türkiye Deneyimi*, DPT.
- Fırat, Emine (2008), “Türkiye’de 1980 Sonrası Yaşanan Krizler ve Güçlü Ekonomiye Geçiş Programının Değerlendirilmesi,” *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Aralık, s.41-62.
- Kaminsky, Graciela L. ve Reinhart, Carmen M. (2001) “Asya ve Latin Amerika’da Yaşanan Finansal Krizler: Geçmişi ve Bugünü,” Çev. Güven DELİCE, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:2, Sayı:1, s.351-360.
- Mangır, Fatih (2006) “Finansal Dereğülasyonun (1989-2001) Türkiye Ekonomisi üzerine Etkileri: Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizleri”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:16, s.459-472.
- Miskhin, Frederick S. (2004), *The Economics of Money, Banking and Financial Markets*, 6.Uluslararası Baskı, ABD: Pearson Adison Wesley.
- Özatay, F (1996), “The lessons from the 1994 Crisis in Turkey: Public Debt (Mis)Management and Confidence Crisis”, *Yapı Kredi Economic Review*.
- Parasız, M.İlker (2005), *İktisadi ABC’si*, 7.Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Pekkaya ve Tosuner (2005),
- Serdengeçti, Süreyya (2002). “Şubat 2001 Krizi Üzerine Düşünceler: Merkez Bankası Bakış Açısından Çıkarılacak Dersler”, Uluslararası Ekonomi Konferansı.
- Somçağ, Selim (2007). *Türkiye’nin Ekonomik Krizi: Oluşumu ve Çıkış Yolları*. 2.Baskı, İstanbul:2006 Yayınevi.
- TCMB (2001), *Yıllık Rapor 2000*.

ÖZGEÇMİŞ

27 Mart 1977 tarihi, Kastamonu doğumluyum. İlkokulu Kastamonuda, Orta ve Liseyi İstanbul Kenan Evren Süper Lisesinde tamamladım. 1995 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, İktisat Bölümü' nü kazanıp, 1999 yılında üniversite öğrenimimi tamamladım. 2000 yılından beri özel sektörde çalışmaktayım.

2000 yılında Çelebi Hava Servisi şirketinde İşletme Planlama Uzmanı olarak iş hayatına başladım. 2002 yılında aynı sektörde faaliyet göstermekte olan Havaş Havaalanları Yer Hizmetleri şirketine Bütçe Müdürü olarak geçiş yaptım. 2005 yılından itibaren Park Holding Grubun'da çalışmaktayım. Holding olarak bünyesinde Enerji, Medya ve Turizm sektörlerini barındıran grupta halen Holding Bütçe Planlama Koordinatörü olarak görev yapmaktayım.

Aday : Ahmet Cüneyt Himmetoğlu